Друже Лі Бо, брате Ду Фу

ДІЙОВІ ОСОБИ

Лі Бо

Ду Фу

Молодий

Дівчина

Великий Джміль

Інші

Дія 1.

Голос за лаштунками:

..з моїх босих ніг осипається земля., коли щось довго робити, задумавшись, чи просто задивитися в далечінь, все може затопити тепла повінь., тріскаються капіляри, так легко, як молодий листок, прокусити до крові вуста..

Повільно розходиться завіса. На сцену, прибрану кількома убогими сосонками, виходить Молодий. Рухи його скрадливі. Одягнений він у типову для подібних місць уніформу, за поясом набір саперних лопаток.

МОЛОДИЙ. Я — подонок.. я писав колись про багульник, що розцвітає на далеких сопках, тепер я у віддаленій провінції, я докладу всіх зусиль.. (Оглядається). Вчора мені приснився дивний сон: я в

сосновій посадці, усі сосни рівні, як підстрижені, і всі в мій зріст; і я ніби довго блукаю між них, і кожна з них — то моя поразка.. Я шукаю між ними якусь іншу, неподібну, і так приглядаюсь, так уважно прогортаю молоду глицю, так, ніби зазираю кожній в самі очі — і не знаходжу..

Здалеку чиїсь голоси. Молодий починає гарячково копати яму, голосно приговорюючи:

МОЛОДИЙ. Я подонок, я писав колись про багульник, що розцвітає на далеких сопках, тепер я у віддаленій провінції, я докладу зусиль.. (Оглядається). Чим глибше закопуюсь, тим більше заспокоююсь., земля тут глиниста, пухка, за весь цей період мій заступ не зачепив жодного каменя..

Здалеку наростає шум. Молодий метушиться, описуючи кола, він ніби хоче заховатись від когось, і не може. Моторошні крики і вся його войовнича подоба починають нагадувати танець шамана. Несподівано присідає за деревом. Виходять, ковзаючись як на льоду, двоє в спідній білизні, один несе невелику пластмасову каністру.

ПЕРШИЙ. Як я люблю цю пору, коли листя вже не листя, і разом з тим ще не тлін..

ДРУГИЙ. Я теж люблю, коли ти дивишся на нього і не бачиш, а воно ще ж є.. Особливо під ногами, воно як прозора вода, бо слизьке. але ж товщини ніякої, тільки слиз.. Присядьмо., ось і вогонь.. (Витягає з кишені якісь папірці і підпалює). Тут спокійно.. Друже Лі Бо, чомусь останнім часом лише й думаю про фотографію.. Де

б не йшов, що б не робив, мені весь час здається, я перегортаю велетенський фотоальбом., і кожне наступне фото стає то лісом, то полем.. На якійсь сторінці бачу себе невиразною плямою, а то мене зовсім немає, хоч таки бачу цю темряву, цей день, але мене там немає.. Де я тепер? Зачекай.. Бачу темну течію., і ніби на дні з пологого берега

котяться грудки глини, злипаючись у велику драглисту кулю. А тепер вона розсипається..

ЛІ БО. Брате Ду Фу, а хіба ти не бачиш зараз цього лісу, хіба там немає нас двох серед цього осіннього краєвиду, підхоплених спільним поривом вдію ніч?..

ДУ ФУ. Друже Лі Бо, бачу, бачу нас двох, п’ю з тобою і ділюсь теплом цього вогню, та лише змружу очі і бачу набагато виразніше крізь нас, бачу тілом і душею невиразну течію, і в ній на глибині щось глухо вибухає, але нечутно.. Знов і знов якісь новоутворення.. і знову вони розсипаються., бачу ніщо..

ЛІ БО. Брате Ду Фу, підлий трохи, мені холодно.. {Ду Фу подає йому каністру, той відпиває з неї). Іней довкола..

ДУ ФУ. Друже Лі Бо, довкола повно битого скла., усе довкола іскриться битим склом, а я так любив колись гуляти тут, провалюючись у прілі листяні ями..

ЛІ БО. Брате Ду Фу, підлий ще трохи, мені холодно.. Тиждень тому за кущем по той бік огорожі я побачив одного з портфелем, підперезаного шнурком.. Він дивився на мене мовчки, може, глухонімий, а пальцем тицяв у мій бік, мовляв, прийміть до себе, пригрійте, ви ж бачите, мене тягне до вас.. Учора біля Західної Брами повз мене промчали дві здичавілі вівчарки.. Ти чув коли— небудь, як кричить загнаний пацюк? За мить від нього лишилися тільки бризки крові на стовбурі. Вони роздирають тут все живе.. Біля бараку на стежці чиєсь пошматоване хутро..

ДУ ФУ. Друже Лі Бо. ти кажеш, довкола кишить здичавілими собаками. Але ж вони не завжди такі.. Ранньої весни вони такі кволі, може, людяніші за людей. Тоді вони байдуже вибігають на дорогу, просто під колеса, ніби промовляючи: ось, дивіться, ми зовсім не

трусимося за своє життя, ми зневажаємо його в ім’я чогось іншого, недоступного вам.. Колись я щось пробував писати, може, й згадаю..

..вони розкидані по лісі як валуни, і голову-так підводять — череп, оплутаний павутинкою жилок., у вітрі звіється і ляже відмерла шерсть., з глибокого прілого листя, як з дитячої купелі, їхній погляд горить тихою фанатичністю..

Обоє мовчать, задумались..

ЛІ БО. Брате Ду Фу, я боюсь наглої смерті.. Чуєш, гупнуло?.. Підточене дерево.. Воно ж могло перебігти своїм темним гіллям вздовж мого обличчя, продовжившись яскраво-червоними плямами по твоїх руках, адже ти сидиш трохи збоку..

ДУ ФУ. Друже Лі Бо, тебе спаралізує в човні вночі посеред великої ріки, звідки не видно вогнів довколишніх сіл., але звідки ж тоді легенда, що ти перед смертю захотів обійняти відбиток місяця у хвилі?..

ЛІ БО. Брате Ду Фу, ти сконаєш у достатку, у чистій сорочці за столом, нарешті у себе вдома.. Твої очі заскліють, пери! ніж зберешся промовити "добра каша..", у твоїм горлі застрягне шматок недовареного м’яса..

ДУ ФУ. Друже Лі Бо, здається, хтось кличе.. Не забудь, на сніданок плов!..

Розходяться. Тиша. З-за дерева повільно встає Молодий.

МОЛОДИЙ. Пів на п’яту, а вже темно.. Ці двоє пригрілись на кухні.. Видко, не ховають по кишенях чорного хліба, щоби потім вночі пожувати.. Звідки цей холод.. На кухні, мабуть, тепліше.. Якось, підштовхуючи передніх у черзі за гарячим обідом, краєм ока заглянув за їхні двері, у глибину на кухню, викладену білими кахлями.. А коли

відносив посуд, знов бачив запітнілі кахлі, нікельовані ванни, мідні краники.. усе дзюрчало, скрапувало., чиїсь м’які розпашілі руки підхоплюють твої тарілки і вправно підставляють під гарячий струмінь., бачиш лише середину тіла, руки і живіт, весь у плямах, що аж розпирає засмальцьований халат.. Мене чомусь завжди тягнуло до тарілок, до гарячої нечистої води, де твої побільшені червоні руки із жадібністю великих потворних рибин хапають залишки їжі.. А може, в цій атмосфері задухи і нечистоплотності мене притягали хоч якісь натяки на операційну., з її блискучістю нікельованих деталей, з її ножами., з її гидливістю до слів., до всього зайвого, непотрібного здоровому організмові., з такою найглибшою насолодою розітнути чиюсь рану..

Завіса

Дія 2.

Ніч на кухні. Посеред тісної, викладеної білими кахлями кімнатки, гуде здригаючись електрокартоплечистка. Молодий і Ду Фу мовчки видовбують ножами вічка з почищеної картоплі.

МОЛОДИЙ. Учора біля озера в хащах обліпихи я випадково набрів на цілу колонію порожніх пляшок з-під чорного пива "Стелла".. Учителю, а чиє це пиво?..

ДУ ФУ. Не пригадую., здається, арабське..

МОЛОДИЙ. А-а.. деякі хропіли, зарившись по горло в сухе листя.. Інші усамітнились по різних закутках і кайфували по двоє, по троє, простягнувши свої лискучі темні тіла в солодких позах. Решта плутались у сухім пирію, падали і вставали, і знов падали.. Коли здалеку в шорохкім листі мені лукаво підморгне якесь темне денце, щось у мені обривається.. Учителю, на днях пригнали нову партію.. Один високий такий, щоки горять, ніс загострений.. У руках целофанова торбинка з милом, зубною щіткою, електробритвою і ще якоюсь книжкою, не

нашою.. Вчора моя зміна заготовляла дрова. Ми порались швидко, нечутно, як зграя вечірніх птахів. Коли вже дрова попиляли, наші пішли грітись у кочегарку. Я затримався біля гори покидьків, на неї падало якраз світло від прожектора. Поміж бурого капустяного листя, гнилої картоплі, у купі вишкірених голів мороженого хека лежала та книжка. На колись білосніжній обкладинці темно-синім назва невідомою мовою.. Довгий слимак переповзав її навскіс, лишаючи по собі блискучу в’язь слизу.. Я відкинув її трохи далі, у тінь, щоб не так кидалася в око..

ДУ ФУ {глянув на свій годинник). Може, вже готова.. Сходи на кухню, риба вже готова.. Візьми миску.. Скажи Лі Бо, він дасть.. Передай йому цибулі. Візьми цілий вінок, скажи — це я сплів.. Спитай, може, йому чогось треба.. У мене, правда, вже більше нічого немає.. Спитай., спитай, може йому ще щось треба., може, я ще знайду щось.. І скажи йому, хай прийде., зачекай., або скажи йому, що я впораюсь і прийду.. Скажи — я впораюсь з цим усім і вже йду..

Молодий виходить.

..Що це зі мною.. Ніж вислизає з рук.. На мене ніби сиплеться гостре сіно без запаху.. Я не можу підняти голову.. Це різке світло засипає мене своїм невидимим сіном.. О третій годині ночі в закуті, викладенім білими кахлями, осідає стіжок без запаху., а довкола ліс, загорожі.. За стіною помішують, цідять, розливають.. (Притулившись щокою до стінки, шепче). ..Друже Лі Бо., друже Лі Бо., я тут, ти чуєш, нас тепер розділяє тільки ця стіна., зараз я дмухну, і вона впаде.. Друже Лі Бо, між нами тепер лише ця біла шкаралупа яйця.. І якщо ти вже там, то слухай., я вже пробиваюсь, ти чуєш глухі поодинокі поштовхи? — то забилось моє серце, я вже виходжу, вже появляюсь..

Входить з порожньою мискою Молодий.

МОЛОДИЙ. Учителю.. Лі Бо вже нема і не буде.. Що з вами?! (Підбігає до Ду Фу. Той сидить на колінах лицем до стіни, глухо вдаряючись об неї головою).

ДУ ФУ. Не знаю.. Принеси всі мої речі..

МОЛОДИЙ. Для Вас я готовий на все! (Вибігає. За мить вертається з бляшанкою згущеного какао, на ній етикетка з мініятюрним зображенням корови. Подає і виходить).

ДУ ФУ. ..Це ти.. Ти в собі ще тримаєш ту глуху зиму з її п’ятдесятиградусною студінню? Щодня я витягав журавлем з криниці відро, повне крижин, ставив перед тобою на сніг, ти пила, засовуючи голову все глибше, не відриваючись, аж доки твої губи не смоктали дно.'Тоді аж відривалась., і ще раз, ще половину відра, а я чекав, задивившись поверх твого густого в інеї хутра, як по рівнині вздовж обрію попід сопками в тінях призахідного сонця ніби мчить до мене далекий вершник..

Вбігає Молодий і вручає Ду Фу щось подібне до подушки.

ДУ ФУ. Що ти приніс., ти приніс мені дорогу в поїздах., відшліфоване лежанням лаковане дерево верхньої полиці, зім’ятий одяг і сажу у волоссі? Від чаю до чаю крізь запітнілу шибку в мороці пропливають хвойні ліси, зрідка висвічені арками незлама— них вітром беріз.. І ти, з порябілими очима від безконечного проминання за вікном, важко сповзаєш униз, підходиш до заспаного провідника, що саме миє склянки після вечірнього чаю, питаєш, в якому вагоні буфет, і починаєш довгу зухвалу мандрівку у невідоме.. Штовхнувши важкі тамбурні двері, виходиш у напівтемряву, повну випарів, чийогось ослаблого плачу, тоді як у світліших вікнах пропливають понуро чорні сосни і часом зблисне осколок місяця.. Проминаєш пом’якшені його сяйвом умиротворені обличчя з розтуленими до тебе устами, вологим зіпрілим волоссям, складками звислих до землі простирадл, і руки.. Опушені безвольно

вдолину, розкидані, відкриті долонею до тебе, у такому здивованому запитанні, ніби вона, оголена до ліктя руках, чекала на тебе вже стільки літ у цьому темному проході.. На якусь мить ловиш себе на думці, що ніхто і ніщо в світі не задовольнить її, розтулену в німому запитанні.. І знов, штовхнувши оббиті залізом двері тамбура, відхиляєш інші, пластмасові двері, піддавшись уже звичному колиханню, торкаючись час від часу нікельованих поручнів, заходиш в інший світ, устелений пухким трав’янистим хідником, що скрадає твої кроки під розсіяним верхнім світлом, і лише гірко подумаєш, що ти тут ніколи не був, і тебе тут немає в цьому лагідному, недоступному для таких, як ти, світі.. 1 знову ще одні двері, за ними знов безконечні двері кудись туди, вперед, десь у вагон, де в зовсім іншій напівтемряві тремтить, подзвонює склянка на мокрому столику.. (Замовкає). І ще ніби я мав щось у руці., від чого лице моє аж пашіло..

Входить Молодий, подає стару, почорнілу електроплитку.

ДУ ФУ. Ти розігріваєш собі трохи молока навпотемки? Перед тим, як тобі відняло мову і пам’ять, ти якось розповідала, як сімдесят років тому ти була молода і в кінці вашого саду текла річка млинівка.. і що ти пішла прати, коли вже був сніг, і ти довго прала, виляскуючи праником далеко над водою, а потому тобі закортіло сильно скупатись, і ти не довго думала, скинула довгу полотняну сорочку і скочила у воду., ти мені тоді не сказала, то було до Різдва чи після?., згадай мені, згадай, щось у мене було., щось я ніби мав у руці, від чого лице моє аж пашіло..

Входить Молодий. Він розгублено мовчить, опустивши руки..

ДУ ФУ, заплющившись, декламує:

..з моїх босих ніг осипається земля., в алюмінієвій мисці мокне сорочка, і коли прогорнути небесну мильну піну — вода аж чорна..

Пригадай мені, пригадай, щось було у мене в руці, від чого лице аж пашіло..

І лише тепер ловимо себе на думці, що так і не бачили обличчя Ду Фу. На протязі всієї дії він сидить спиною до глядача. Тепер, слухаючи його голос, нам так хочеться, щоб він обернувся хоча б на якусь мить, одночасно усвідомлюєм усю небезпечність такого поруху. Ще більше за неможливість заглянути в його очі нас вражає його непорушність.. Молодий вибігає і вбігає.. Його фігура і рухи вже давно нагадують юного, невтомного Меркурія. На цей раз у руках у нього слайдовий діапроектор. Ставить його на стілець і вимикає світло. На кахлевій стіні зображення темних плям.

ДУ ФУ продовжує декламувати:

..легкі, поблідлі бур’яни..

зморщені, позеленілі сливи..

поріділе волосся пирію,

ще не вискубане вітром..

ти їхній ровесник..

торішнє листя.. —

з якою ласкою ще вгортає його сніг..

як запопадливо, перебігаючи від стовбура

до стовбура, ховається від мого погляду..

чи ти там., чи ти там..

Слайди швидко міняються. Як хмари, пропливають обриси далеких гір, дедалі невиразніші. Зблискують тонкі, покручені ріки, безконечні лісові масиви. Уже щезає різниця між землею і небом. Тепер зображення нагадує аерознімки хуртовини, мороку. У темряві голос Ду Фу особливо самотній. За якийсь час кімната починає наповнюватися людьми. У темряві вони підходять до Ду Фу і мовчки обнімають його. Поступово тіні зливаються в один в’язкий клубок темних тіл у слизьких, обляпаних рідкою глиною плащах. Розбухає велика драглиста куля.. Тишу зрідка пронизує глибокий, притлумлений стогін.. Павза.. На авансцені знову Молодий. Його важко впізнати. Обличчя позбулось колишнього виразу багатообіцяючого крутійства, зникнув рум'янець, який він підновлював, не криючись від людей, половинкою столового буряка — тепер його лице пашить зсередини незнаним досі вогнем.

МОЛОДИЙ.

..ті що відходять,

своїм прощальним, відчайдушним поглядом

вириваються нас із життя..

або ж у своїм плавнім польоті

фотографують нас у невиразному просторі,

байдуже покидаючи тут, далеко внизу,

ніби даруючи нам вічність..

Завіса

ДІЯ ІІІ

Інший час, інакші люди.. Кухня. Вона трохи глибше. Цс будка, зліплена з бамбукових штор. Дірки завішені чимось, та все одно ясно — цс кухня. Хоч звідти не тягне димом, ніщо не брязкає, і не гупає сокира.. Хто знає.. Якби полатати її темним оксамитом, могла б нагадати й кабіну для таємного голосування.. А то й садову альтанку, обвиту хмелем, де під вечір хтось у самоті чекає на соловейка.. Але цс глибше. А перед нами — Столовий Зал. У ньому не конче мають стояти лавки чи столи — люди там можуть сидіти і на солом’яних матах. Та й людей зовсім мало.. І хто знає, що вони там їдять.. Але так він називається — Столовий Зал.. А спереду, щоб нам не здалося, що й ми сидимо на підлозі у тому залі і чекаємо на вечірній чай — конче має бути грядка живої землі. Земля має бути зволожена і пухка. І заскороджена. На ній жодного знаку — ні людського, ані пташиного. Це має бути непереступним законом.. Але кожен погляд, кожне слово ні-ні та й замре на цій аж чорній магнетичній латці.. Далі вже, за нею — ліс і ліс. далекий світ.. Кухня темна і тиха. Може. ніч. Від неї віє пусткою, і важко повірити, що там хтось міг колись жити.. Але чого не буває.. Усередині спалахує світло, сліпучий вибух у мороці. Загули, забамкали бамбукові дудки на шторах. Усередині, як у могутній прямокутній жінці, почались роди.. Але замість стогону зовсім несподівано високий дівочий спів. Він уривається сміхом і сльозами.. Вона, мабуть, сама не своя.. Чисті, безслівні уривки арій. їх дуже давно тут ніхто не чув.. Та й чи був то спів?.. Важко повірити, що в самій Пекінській Опері міг озватися кращий голос.. І раптом звідти вибігає дівчина. Вона на собі не має нічого і починає Танок Нічного Сонця.. Хіба без неї воно може не зійти?.. Але звідки, поки добігла, на ній взявся такий халат, якісь старцівські ланці? Може, цс сон?.. Вона закружляла волохатим метеликом у нічнім саду, блискавично розкидаючи на підлозі Столового Залу миски. Усякі, більші, менші, зовсім крихітні.. Та сліпуча, із гострими, як лезо, вінцями, а та навпаки — незграбна, закурена, як величезний валун у бистрім потоці.. Видно, вони з різних епох, і та, що найближче до нас, очевидно, найглибша.. Вона метнулась назад до кухні, звідти вигулькнула з гримучим оберемком ложок. Підбігає до кожної миски і губить по ложці, співаючи.

ДІВЧИНА.

Тебе нема, днесь чарівна весна,

А в моїм серцю залишилася туга..

Ти відійшла у незнануюдаль..

А я лишилась, та й мій рідний край..

Витанцьовує поміж мисок. Здасться, вже всюди по ложці.. Але вона знов і знов псребігас, хапас миски, знов розкидає, співаючи.

Нині, нині мами нема-а..

Нині, нині вдома сама-а..

Прийди, як тільки сонечко зайде,

Як місяць зорі розішле,

Прийди до мене в останній хоч ра-аз..

Несподівано підбпрас добру половину мисок і відносить на кухню. Звідти вертається з глибоким алюмінієвим баняком, і ставить його посередині Залу. В руці довга закурена копистка, вона мішає нею щось на дні, вибамкуючи. Вона стоїть над баняком і довго в нього дивиться.. Її личком пробігають світляні брижі. Здається, вона ось-ось ускочить, шубовсне у купіль. Але видно по її тілі, як вона вагається. Що вона там бачить?.. Чого так довго стоїть? Чекає, поки роз'ясніється дно?.. Вона навіть урвала спів і не дише.. Зривається і щодуху пропадає десь далеко. Її довго нема.. Аж десь із глибини поволі народжується спів.

Ой заходь, коханий, устонька пода-ай..

Поцілунок зразу змінить світ у ра-ай..

Ой заходь, коханий, і нікого не цурайся,

Ой заходь, коханий, устонька пода-ай..

Співаючи, вона виходить зі снопом молодого очерету на руках. Підходить до баняка, хапає звідти копистку і жбурляє її у кухню, тоді засовує увесь сніп усередину. Очерет не дасться. Вона обходить, поправляє пишні стебла, трохи нижчі за неї..

Я бачила його лише раз.. Учора він заїхав до нас у залізнім агітфургоні з конем.. Як він прорвався?.. Але ні., не було чути гавкоту.. і мовчала сирена.. Але хіба може мовчати сирена?.. Сюди можна впустити, і надовго.. Але звідси.. Тим краще, він буде довше, набагато довше, ніж він думає.. Я бачила по воді: кола ніяк не сходилися, глухо бовтались.. І на дні розбурхалася темна хмара і довго не сідала.. Він буде тут довго., він буде тут довго, як цей

очерет там, звідки я його принесла.. Він такий добрий.. Він узяв лагідно за руку і запросив до себе, у фургон., і там розповідав про інший світ, далекий-далекий.. А потім звів залізними східцями вниз і показав на коня., дивись, він каже, яка в нього збруя.. Які в нього могутні груди.. І він підходить до коня і кладе руку йому на бік.. І тоді він простягає другу руку до мене, щоб я підійшла і торкнулась його руки: Ти чуєш, як сіпається його бік? Скільки він світу перейшов — чуєш?.. І раптом вихапує руку і вилітає на коня одним скоком., і провисає у нього на череві головою вниз.. Я його бачила вчора лише раз.. Єдиний раз.. Він узяв мене за руку і спитав, чи поїхала б я з ним.. Чи б ти поїхала зо мною., до мене, у далеку любу землю.. І тоді.. І тоді я очима попрохала його попросити знову, так.. 1 тоді він попросив, чи я., так, кажу, так, мій горній цвіте, і найперше я обняла його раменами, так, і пригорнула його

додолу, до себе, аби міг чути мої перса, їхній пахощ.. так., і серце його забухкало, як у шаленця, о так, я сказала, я хочу.. Так.. Ще він сказав, що ми одні у цьому лісі.. Але там, за Великою Рікою, уже все інакше.. І що збирається туди завтра після вечері на танці і хоче взяти мене.. Він каже, там буде грандіозне нічне шоу, зберуться з усієї Західної Провінції, там буде увесь Південь і Схід.. І що я там засліплю собою всіх.. Він так і сказав: "Ти засліпиш там усіх.." А я чомусь думала, що там, за північною Брамою, ще дрімучіший ліс.. Правда, ночами я чула крики десь звідти., але була певна, що то наші пси роздирають заблуканих.. (Розбурхує над собою довгі вороні коси). Він казав, там танцюють інакше.. Може, так?.. (Ривком скидає коси наперед і вся зіщулюється.. Її руки загубилися під косами, здавалось, чорні скойки перлівниці збираються задушити глибоко всередині захований скарб., але що відразу за цим могутнім стиском один видих — і вона вся розтулиться, і перлина спалить усіх.. Але ніби злякавшись тої близької миті, вона, така ж зіщулена, темна, не відгортаючи кіс, підбігає до очерету і навпомацки припадає до нього, у його соковите зілля.. Висмикує добрий жмут і розкидає над собою.. Вона хапає ще і ще.. Її нападає шал, може вона хоче зірвати із себе кухарську личину, але щоб її заслонив хоч очерет.. Стебла ламаються, падають на свіжу, чорну грядку землі.. Вона довго нічого не бачить — що вже сама толочить землю, її босі ноги вже давно чорні.. Напад шалу уривається, як і почався: вона раптом бачить свої сліди.. Вона падає на коліна і гарячково визбирує, пригладжує сліди долонями.. Вона хоче усе повернути як було.. Очеретяною китицею заскороджує довго стоптану землю.. Вона витягає з баняка решту стебел, влазить усередину, нагинається і, трохи присівши, вимиває ноги.. Вилазить, знов устромлює очерет.. Заколює ззаду волосся.. Поправляє надламаний очерет..).

Він каже, в далеку дорогу., у світ.. Але хто йому покаже ту дорогу?.. Ту справжню дорогу.. Хіба не дальша., хіба не дальша дорога до мого лона?.. І чи побачить він гори., без мене.. Гори і глибокі ями.. Він хоче мене забрати у далеку землю.. Але він не знає, де вона.. Чи він має належати їй, а не мені?.. Він не знає, хто я.. Він не хоче знати.. Він каже, що може все простити.. Але він не знає, що я можу. Чи я можу

простити.. Чому він утік з тої далекої землі.. Він каже, шукав., шукав мене всюди, все життя.. Але він не бачить.. Він весь час оглядається.. У нього очі дивляться назад.. Він давно вже їде назад! Але хіба не найвища гора тут?.. Я можу показати ще вищу гору.. Мене малою прозвали Вогняною Феєю.. Я під своїм вікном посадила чорнобривці.. Я їх викопала коло тої ями, де загрібають утікачів.. Я перенесла їх уночі й посадила під вікном., там була ще мальва.. Я не можу більше чекати.. Я вся горю.. Він загориться в моїх обіймах.. Він ніколи не вернеться.. На моїх очах цей очерет блякне.. Я бачу, як він палає.. Але він цього ніколи не побачить..

Заходить Молодий. Його важко впізнати. Це зовсім інша людина.. Хоч ті, що знали його очі, могли впізнати його відразу.. Але, може, вони були єдині, що пам’ятали його давні очі.. У нього на очах легка пов'язка.. Вони сходяться на березі чорної земляної річки і розминаються, не торкаючись одне одного, кожен продовжує сам свою далеку дорогу.. Вогняна Фея, перехоплюючи його пильний, проникливий погляд на землю, продовжує свій монолог.. Вона рухається паралельно до нього, стрімко, ривками.. Вона жалить його кожним словом..

Я бувала там кожного разу, як закопували.. Вони хотіли, щоб я була там кожного разу.. І після того давала їм їсти.. Вони хотіли, щоб я давала все їм своїми руками., і щоб кожного разу була з кожним..

МОЛОДИЙ. Мене послали до Великої Ріки. Я прибув до Великої Ріки пізно надвечір. Я довго сумнівався, чи переходити.. Але мій кінь голодний.. Я розпряг його і він, заточуючись, зайшов у воду.. Я сидів на березі в очереті і не знав.. Але я бачив, як він п’є.. І як він дивиться поверх води на той берег., і як він покликав.. І тоді почав сходити повний місяць. Він зійшов над Великою Рікою, і я відчув, що маю увійти у воду і йти за ним.. Хоч би що чекало на тому боці.. Коли ми перебралися, була ніч, і не вмовкав соловейко.. Нас ніхто не перестрів, хоч десь далеко чув постріл . Але де світ обійдеться без мисливців?.. Мене лише здивувала ця чорна розбурхана земля.. Вона вся здиблена.. Вона вся піді мною дихає.. Я ще ніколи не бачив такої землі.. Вона підводиться

назустріч, але коли станеш на неї, вона завмирає., і раптом відчуваєш, як затягує всередину.. Мені темніє в очах, невже я так і не зустріну тут нікого?..

ДІВЧИНА. Я скопала під вікном і перенесла звідти холодну м’яту. Я весь час думала, що то холодна м’ята. Вона мала грубе шорстке листя, і воно пахло.. Але коли розрослась вище за вікно, я побачила між листя згустки і з них бризки крові, і я зрозуміла, що то червона рута.. Вони дуже люблять квіти.. І ще я звідти принесла кущ любистку, але він не прийнявся.. Я люблю садити квіти.. Я люблю їх доглядати.. Я люблю їх нюхати пізно ввечері і на зорі. Я нюхаю кожного разу кожну квітку., до того, як іти до них.. У це важко повірити, але останнім часом я втомилася.. Я втомилася їх нюхати.. Вони стали довше затримувати коло себе.. Вони пахнуть ще густіше і неохоче випускають мене зі своїх обіймів.. І я мушу випручуватись.. Але від їхніх пахощів не відбудешся.. Вони найгустіше пахнуть надвечір, і я цілу ніч борсаюсь у квітах. Вони затягують уві сні до себе, у землю.. Ту, що з вечора я так рясно поливала.. Вони ніби хочуть мене вберегти від чогось ще страшнішого..

МОЛОДИЙ. Ми лише побачили тут здичавілі сади у кропиві і жодної людини.. Я бачив, як раптом із землі вирвався півень, весь у червоній глині, він розчепірив крила і кинувся довбати у череп зіщулену лисицю, аж поки не розтерзав її пишне хутро.. Я бачив, як весь час кудись бредуть корови, спиняючись лише, аби народити, і знову рушають далі.. Вони всі були червоно-вохристі, усі одної масті.. Ми йшли за ними, бо я сподівався, що мають відчувати недалекі вже гори.. Було дивно, що вони позаду лишають соковиті луки, а під деревами винні купи груш і яблук.. Але, видко, високе сонце їх весь час гнало далі, далі, до тих прохолодних печер, де кожен з нас в прохолоді зможе заснути, трохи вгамуватися, і вві сні дочекатися сходу сонця, вже з іншого боку.. Але вчора, вже над вечір, ми несподівано стріли тут жінку. Вона весь час співала.. Її спів був навіть кращий.. О, наскільки він був чистіший навіть як у самій Пекінській Опері, коли я ще зовсім зелений закохався., і кожен вечір пропадав у їхнім підземнім склепі, вони його називали між собою "Комариком", там можна було замовити трохи вина, і я там чекав,

прислухався до легких, повітряних кроків на крутих східцях зі сцени, звідки вона спускалася, ще не урвавши своєї арії., і змовкала аж лише в моїх обіймах, відпивши ковток.. Ні, він був інакший, той спів.. То була зовсім інша мова, це правда.. Але спів ніколи не уривається.. І коли ми стріли ту жінку, я раптом відчув у собі бездонний голод і такий самий, ще глибший голод мого коня.. І я очима попросив її нагодувати нас..

ДІВЧИНА. Він сліпий!.. Куди він іде?.. Він мене не бачить!.. На моїм тілі тисяча очей!.. Вони за кожним деревом!.. Я йду. і тисяча очей наближається!.. Я відходжу — і вони відходять!.. Кожен хоче бачити!.. Кожен мріє, щоб зірвався темний смерч і засліпив моє око.. Моє глибоке лоно.. Вони вже вертаються!.. Я чую. вони вже вертаються, щоб знов мене забрати до тої ями.. Уночі я чула крик.. Мені приснилось, я віддаюсь Великому Джмелю в густому кущі червоної рути і ніяк не можу виплутатися зі своєї вогняної спідниці і розпанахую її зубами.. І тоді я прокинулась, і почула той страхітливий крик.. І я зрозуміла, що його вже немає.. Що він уже мене не побачить.. Я.. Я не смію.. Я не можу його нагодувати!.. Я не смію нагодувати сліпого!.. За це чекає всіх нас ще більша., ще страшніша кара, ніж вони заслужили від нього.. Чому їх так довго немає?.. Тепер вони йдуть по нас обох.. Вони вже все знають!.. Вони обходять здалеку, щоб надивитися востаннє!.. Вони чекають, щоб я ще його нагодувала..

Молодий і Дівчина зупиняються навпроти. Він простягає перед собою руку, але в останню мить вона відсахнулася за сніп очерету посеред зали..

МОЛОДИЙ. Переходити річку то тут, то там — і рвати однакові квіти.. Мені здається, тут хтось є.. Хтось привів мене сюди.. Я ніколи не ходив сам у темряві.. Я не можу сам ступити навіть кроку.. Але я знаю, я не спав і йшов цілу ніч.. Обминав кожне дерево.. Мене жодна гілка не вдарила в очі.. Хтось вів мене.. Пам’ятаю, як вийшов з дерев — земля почала підніматись.. І я поповз угору.. Земля була свіжа, пухка., і я в ній провалювався, в’язнув, я ніколи ще так близько не дихав свіжою землею.. Вона дихала підо мною.. Мені здалося, що то міг бути якийсь

курган.. Ще свіжий, бо на самій горі не було трави.. Я виповз і аж там мене наздогнало сонце.. І я довго стояв там на вершку, відігрівався.. Я дивився вгору, на нього, і мені здалось, ніби я знов починаю бачити.. Я стояв довго.. Аж відчув, що мої ноги в'язнуть у землю.. І я скотився вниз.. Може, то був покинутий могильник.. Може, колись там ящур викосив худобу, і вона вся там лежала.. Я не міг сам зайти аж сюди.. Може, я йду знов до Великої Ріки.. Увійти до неї. Мені здається, чую запах далекої води..

..сам? ні, я не сам., а може, сам?..

та ні, не сам., хто сам — я? тільки не я!..

серед лісу? вечір? близько ніч?

зривається вітер?

де., що там за річкою?., хтось втік?..

вечір., ніч близько..

Підходить до очерету, обіймає його, занурює в нього лице.

Я знов у Тобі., і тепер я вже не хочу7 з тебе виходити.. Я лишаюся в тобі і вже ніколи не заблукаю.. Я можу ще йти далеко, але вже знатиму, що йду весь час у тобі.. По шию у прохолодній зелені.. Аж тепер я можу трохи спочити.. (Осідас па землю..).

Вислизає Дівчина зі своєї схованки. Похапцем загладжує долонею заступлену Молодим землю.. Здалеку чути шум. кроки.. Дівчина схвильовано кружляє.. Шум зростає.. Дівчина дуже хоче заховатись і не може.. Знов починає арію.

ДІВЧИНА.

Ой заходь, коханий, у стонька пода-ай..

Поцілунок зразу змінить світ у ра-ай..

Ой заходь, коханий, і нікого не цурайся,

Ой заходь, коханий, устонька пода-ай..

Урочисто заходить чоловік. Він увесь слизький, задрьопаний рідкою грязюкою. Незважаючи на поранену ногу, його хода широка, як у водяного павука.. Його лице темне, заросле густою щетиною.. Він витягує соковиті губи, прицмокує, ляскає соловейком.. З усього видно — голодний.. Він заходить якось стрімко, боком, глибоко загрібаючи ногами.. Дівчина розгублено стоїть посередині.. Чоловік підходить, угинається в глибокім поклоні, на розтуленій долоні сяє перстень.. Дівчина повертається до нього спиною, вона не візьме з нього нічого.. Поволі відходить, наспівує сумно.

Грає море зелене,

Тихий день догора..

Чоловік якусь мить чекає, низько похилившись у поклоні, завмер з перснем.. Стрімко зривається і бігом зникає, звідки прийшов.. За якусь хвилю звідти вирівається весь у сліпучо-білій накидці, у високій оксамитовій чалмі.. Хто він?.. А може., може, це сам автор "Сатанинських віршів"?! Чалма від бистрої ходи розплутується, спадає важкою хусткою з китицями йому на очі.. Він поспішає, падає їй до ніг.. У його розтуленій долоні — каштан.. Він опускає його до землі, котить їй до ніг.. Дівчина відстрибує, бридливо і шумно, наче від миші.. Підбігає до очерету, висмикує звідти грубу лозину, біжить до нього, шмагає все його тіло, хльоскає по руках, б'є його маленькими босими ногами,

штрикає кулачками під боки. Вона схлипує і крізь сльози сміється.. Вона ось-ось розридається від великого жалю.. Вона рвучко випростується і довго, невидюще дивиться на незграбну гору перед собою, що заклякла в німій просьбі, і вся сповита в білий оксамит, глибоко нещасна. Вона довго, німо оглядає себе, може в цій горі на колінах побачила себе.. Вона вже зрушилась до нього, щоб. може, погладити його.. Але кидається в протилежний бік, підбігає до Молодого, що, скорчившись, лежить долілиць, і, схлипуючи, пестить ного лице, цілує в очі.. Молодий, здається, спить, уві сні йому щось увижається, він усміхається щасливий.. Дівчина зривається на ноги, біжить кудись до себе, на кухню. Звідти приносить облізле хутро якогось чорного ведмедя і вкриває Молодого, як дитя.. Лишає його, підходить упритул до землі, дивиться вниз.. Щось промовляє до себе пошепки, осідає на коліна.. Набирає в жмені землі, підносить до лиця.. Вона сама не своя. Розсипає знов свої коси.. Глухо зойкнувши, падає до землі.. Борсається в землі.. Вимащує себе з ніг до голови землею.. Увесь цей час трохи далі Великий Джміль закляк у глибокім поклоні., і коли шал охопив Дівчину, він ще очікував.. Далі підводиться, і сліпуча накидка сповзає йому до ніг. Він голий, порослий довгою шерстю.. Кидається в різні боки, як випущений нарешті з темниці тигр.. Повертається, звідки прийшов, і приносить кілька великих мисок чи відер, повних жовтої, чорної, білої, червоної землі. Його хода пружна, рухи певні. Він підливає до землі води, розминає її.. Починає мазати себе червоною землею. Різко, роздряпуючи тіло. Груди, шию. волосся.. Він харчить від злості, що ніяк не може замазати собі весь хребет.. Він не може дотягнутися до своїх лопаток.. Хапає білу землю і маже собі лице.. Потім перемазує усе червоним. вуха, очі. брови.. Вимахує головою, стріпує руками. Кидається до жовтої землі і нею на бігу обмазує усе довкола снопа очерету у воді.. Його тіло здригається у корчах, розбризкуючи кров по стінах.. Здається, хтось щойно відрубав йому голову.. Вибігає знов назад, вертається з дрючком, цілим стовбуром, спиляним у його зріст, гладким, ошкурeним.. У руці в нього якесь дерев'яне чи залізне калатало.. Він прив’язує себе животом до дерева, затулившись ним од усіх, молотить калаталом по своїм дереві.. Це ще свіжий, сучкуватий таран, вистромлений угору.. Він глухо гуде.. Але до дерев’яного чистого дзвону несподівано додається гул,

гарчання далекої машини.. Він поволі урочисто підходить до Дівчини, обнімає її, підводить.. Вона вже притихла, зводиться.. Вони йдуть обнявшись, заточуються.. Вони обминають очерет і поволі прямують до кухні. Вона ще пробує спинитись і вже не випручується, промовляє тихо.

ДІВЧИНА. Я ще хотіла там., пересадити на ніч красолю.. Коли я вернуся.. Чого ви забираєте сьогодні так рано?.. Красолю і нагідки., і майори.. Підходить їхня пора цвісти.. їх пересаджувати можна лише вночі.. Коли б ви мене відпустили трохи раніше.. Мені б не хотілось лишати землю такою., такою невпораною.. Мені соромно.. Я не знаю, коли тепер буду..

Чоловік не слухає її, твердо веде на кухню. І там, за бамбуковими ширмами чути, як щось велике гупає об підлогу.. Тим часом наростає гул машини.. Він переходить усякі межі людського вуха.. Може, це знов невідома нам сирена?.. Чи з неба падає ще одна, на цей раз точніша, комета Галлея-2?.. Здіймається вихор.. Порожня зала, пустка.. Лише десь чути оплаканий, утомлений голос дитини.. Молодий і далі лежить непорушно вглибині, прикритий чорним, волохатим хутром.. Кожух облізлий, але ще теплий.. І коли нестерпний свист згори досягає апогею — до зали вривається., зграя мисливців чи сторожів, з усіх боків падає до мисок. Палають один на одного, у мокрих слизьких плащах.. Припадають і змішуються, голодні, в один в'язкий темний клубок.. Вони, мабуть, щось знаходять у тих мисках, бо перелазять один через одного, звиваючись від насолоди.. У них розпачливі голоси сойок і вивільг, може, їм мало.. Мало., і вони знов і знов сплітаються між собою.. Раптом різкий постріл з глибини, від кухні — і всі метушливо зриваються й пропадають, як не було.. Лише розтоптана земля і поламаний очерет.. Тиша.. Знов заходиться далекий дитячий плач, ледь чутний.. Він притихає, але не мовкне.. З кухні вислизає Дівчина. Вона з ніг до голови кутається в сліпучу оксамитову накидку в темних плямах.. Вона крадькома підбігає до Молодого, одгортає кожуха, цілує навколішки, знов прикриває лице і ставить коло нього на підлозі миску зі смаженою рибою.. Сама втікає назад на кухню. Звідки чується погрозливий рев.. Молодий прокидається. Він сідає і бачить перед собою пахучу рибу.

Починає їсти.. Риба справді добра. Можливо, амурський сом. Він їсть і їсть, ніколи ще не їв такої смачної.. Виходить Дівчина. У неї в руці біла пластмасова каністра. Вона вся висока, у довгій прохолодній сукні в рясні квіти. Ставить каністру перед ним. Молодий витягає затичку і п’є.

ДІВЧИНА (сміється). Вам що, снилось, може від вас забрали мамину цицьку? Бо мені звідти, з кухні, наче вчувався плач дитинки.. Я знов і знов вибігала, але бачила лише вас..

МОЛОДИЙ. Мені снилось, я зайшов у глибокий, дрімучий ліс. І там посеред лісу я вибрів на галяву і на ній стояла..

ДІВЧИНА. Хіба не я? (Сміється).

МОЛОДИЙ. Ви довго тримали своє вино?..

ДІВЧИНА. Я могла його ще довше..

МОЛОДИЙ. І доки?..

ДІВЧИНА. Поки тече Велика Ріка.. (Сміється. З кухні лунає глухе, погрозливе гарчання..). Почекайте, я прийду.. (Біжить на кухню).

МОЛОДИЙ (сам). Мені приснилося, що я впав лицем у землю.. І що зібралися довкола гайворони.. Вони падали недалеко і походжали по траві. Між ними була ніби одна галка, а, може, й ні.. І кожна навшпиньки підходила до мене аж під вухо і пильно придивлялась до мого ока, чи темніє хоч у кутку волога щілина?.. Але я стис їх, як міг, і привалив аж по брови землею.. Вони прилетіли здалеку.. Я не розумів їхньої мови.. Вони когось шукали?.. І тоді стали мене просити полетіти з ними і показати того, кого вони насправді шукають, якщо я не був саме тим, кого вони не застали на тій галяві.. І я хотів крутнути головою — ні, я не полечу з вами, я вас не знаю!.. Але раптом відчув, що можу кивнути лише ствердно, бо вони вже навалились на голову.. Але хто міг мені

сказати, де є той інший я, хіба я знав? Хто ще міг мені підказати?.. (Підводиться, загорнувшися з головою у ведмежу шкуру. Але всю його постать, велику темну гору, починає раптом хитати. Він робить кілька непевних кроків, заточується, падає.. Спалахує сліпуче світло, висвічує вглибині низькорослі сосочки. Молодий пробує ще встати навколішки). Я не можу встати.. Уві сні вони підхопили мене із собою, і я вже далеко.. Вони надули моє тіло іншим духом — запахом марноти, зношеного, мертвого пір’я.. Я не можу навіть стати на коліна. Я бачу під собою лише байдужу блакитну сліпучість.. І там,.унизу, поміж кволих підстрижених сосонок, десь має бути інший я.. Я не впізнаю себе!.. Хочу народитися знову! Де моє прадавнє тіло?.. Я падаю.. Я не бачу ніяк Великої Ріки.. Я падаю.. Я хочу впасти в неї! Я хочу так увійти в нічне дзеркало, щоб не відколоти жодної бризки!.. І якщо вже піді мною лише суцільний, безмежний місяць, відбитий у хвилях — то чому мені ще так темно тут?.. (Хоче зірвати з себе ведмежу шкуру..).

Знов чується дитяче квиління, знов погрозливе гарчання і знов сердешні дитячі хлипи.. Між них встряє невидимою флейтою дівочий сміх і пісня.

ГОЛОС ДІВЧИНИ.

Тебе нема, днесь чарівна весна,

А в моїм серцю залишилася туга..

Ти відійшла у незнануюдаль,

А я лишилась, та й мій рідний край..

Молодий нарешті зриває з себе шкуру. Під нею якісь білі ланці, видно, спідня білизна, аж чорна; Він хоче і її здерти, але не слухаються руки, падає на груди голова.. Нарешті зубами і руками таки розпанахує її на грудях, виповзає з неї.. А під нею ще темніє давня, вже невідомо, чи

то зелена, чи синя уніформа., і за поясом у нього, здається, брязкає залізо.. Похитуючись, він ще пробує войовничо розмахнутись, але замість бойового крику з його вуст чути майже шепіт.

МОЛОДИЙ.

Я — подонок.

Я писав колись про багульник,

Що розцвітає на далеких сопках..

Тепер я у віддаленій провінції..

(Він падає. Його останні рухи сповнені гідності і гармонії.. Павза..).

Виходить Дівчина. Але, мабуть, вона нічого не бачить. На її очах сльози.. Вона сміється і плаче.. Вона ходить і приглядається до всього, але, здається, нічого не бачить.. На ній тепер сукня холодного цитринового відтінку. Осінній повний місяць..

ДІВЧИНА. Я його бачила вчора лише раз.. Єдиний раз.. Він узяв мене за руку і спитав, чи поїхала б я з ним.. І тоді.. І тоді я очима попрохала його попросити знову., дак.. І тоді він попросив, чи я., так, кажу, так, мій горній цвіте, і найперше я обняла його раменами, так, і пригорнула його додолу, до себе, аби міг відчути мої перса, їхній пахощ.. так., і серце його забухкало, як у шаленця,

0 так, я сказала, я хочу.. Так.. (Схиляється до його очей). І ще ти сказав, сьогодні за Великою Рікою танці..

Неохоче розгинається, виносить миски, поламаний, знівечений очерет.. Вертається незадовго з кошиком чорнозему. Висипає на

витоптану землю. Приносить ще і ще, аж поки знов земля не стає чиста і свіжа.. Вона, видко, щось згадала, бо дзвінко засміялася і кинулася кудись у пітьму.. Що вона принесе цього разу звідти?.. Повний поділ яблук? Чи довгий, аж до землі, вінок цибулі?.. А може, подушку? Прохолодну, з тонким пахом чебрецю чи рути?.. Хто знає.. Вона виходить і вертається..

1 завжди щось приносить.. І ще вона набере свіжої води, і там, де колись стояв розсмиканий стіг очерету, поставить таке, що найбільше личить останньому часові: сніп з півоній чи з того ж очерету, ще буйнішого і соковитішого.. І вряджаючи новий букет, вона заспіває.. І голос її буде чистий і довгий, як перший сніг.. І їй може навіть здатися, що вона сама., одна-єдина на цілий світ.. Та коли раптом її голос урветься, вона в тиші почує чиїсь дуже далекі кроки.. І вона зіщулиться і сховається за букет.. І тоді здалеку, з-поміж дерев вийдуть чи випливуть дві постаті у місячному сяйві.. У чомусь світлому, може, в спідніх сорочках аж до п’ят, вони підходитимуть довго, так, ніби й нас уже немає, хоча ще не стих шум за нами.. Чи присядуть вони недалеко, на грядці чорної, розпушеної землі? Хто знає.. Може, проминуть собі і розпалять вогонь трохи далі?.. Чи здивовані недавнім співом таки оглянуться?.. Але ніхто не насмілиться вийти їм на очі.. І тоді хтось із них може тихо промовить:

Все видно, рукою доторкнешся — а ніби ніч..

і тільки очерет блищить на сонці..

Завіса